

ZAJEDNIČKA DEKLARACIJA

PROŠIRENA VERZIJA

PRVA ZAJEDNIČKA KONFERENCIJA NAUKE
MEĐUVLADINA INICIJATIVA ZA ZAPADNI BALKAN

Intergovernmental Initiative Western Balkans

Joint Science Conference

1. Nakon Međuvladine konferencije o Zapadnom Balkanu koja je održana u Berlinu 28. avgusta 2014. godine, njemačka Nacionalna akademija nauka Leopoldina je u dogovoru sa njemačkom Saveznom vladom preuzela inicijativu u prioritarnoj oblasti nauke i socijalnih pitanja i tim povodom organizovala Prvu zajedničku konferenciju nauke od 15. do 17. jula 2015. godine u Njemačkoj, u gradovima Halle i Berlin.
2. Na konferenciji su učestvovali predstavnici nacionalnih akademija nauka, rektorskih konferencija kao i istaknuti naučnici pozvani *ad personam*, od strane Leopoldine i Fondacije Alexander von Humboldt. Konferencija je okupila učesnike i zainteresovane strane iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova*, Makedonije, Srbije i Slovenije kao i Austrije, Italije i Njemačke. Kao posmatrači su učestvovali predstavnici ambasada u Njemačkoj, te predstavnici njemačke Savezne vlade i Evropske komisije.
3. Mi – učesnici konferencije – smo identifikovali ključna pitanja koja zahtijevaju neposrednu pažnju i iziskuju reforme. U zemljama Zapadnog Balkana vlada hroničan nedostatak javnih i privatnih sredstava za finansiranje nauke i istraživanja (trenutni izdaci su daleko ispod cilja EU u visini od 3 % BDP-a). Kratkoročni fokus i distributivni pristup finansiranju otežavaju pouzdano planiranje. Mladi naučnici se teško dokazuju u takvom sistemu. Masovno iseljavanje (naročito tzv. odljev mozgova) predstavlja jedan od najvećih rizika za budući razvoj zemalja Zapadnog Balkana. Postojeći resursi, infrastrukture, projekti i ljudi u sistemima naučnog rada nisu međusobno povezani u dovoljnoj mjeri. Distribucija znanja ne vrši se na sistematski način, što dovodi do visokog stepena izolacije i usmjerenosti prema unutra u okviru nacionalnih sistema nauke. Nauka i njeni rezultati rijetko se uzimaju u obzir u procesima odlučivanja i formiranja mišljenja. Zbog toga se znanje koje naučnici stječu ne koristi za dobrobit politike i društva.
4. Mi stoga u cilju promjena predlažemo sljedeća rješenja:
5. Potrebna su adekvatna sredstva za finansiranje obrazovanja, istraživanja i inovacija u regiji Zapadnog Balkana. Mi se snažno zalažemo za postizanje cilja od 3 % nacionalnog BDP-a za visoko obrazovanje i nauku. Pouzdano planiranje i održive finansije su uslovi za strateški razvoj sistema nauke: i to ne samo u vidu kratkoročnog planiranja, nego i u smislu srednjoročnih i dugoročnih pristupa usmjerenim ka unapređenju konkurentnosti, a ne samo distribuciji. Da bi se osigurala pouzdana procjena rezultata i uspješnosti, potrebno je ustanoviti jedinstvene standarde kvaliteta u regiji Zapadnog Balkana po uzoru na standarde Evropske Unije.
6. Mladi naučnici su ključni element u sistemu nauke. Potrebna im je pouzdana perspektiva u matičnoj zemlji, i to odmah nakon sticanja diplome, da bi im bilo privlačno da ostanu i da se uključe u sistem nauke i na taj način doprinesu napretku svoje zemlje i cijele regije. Naučno istraživanje se treba uvažavati zbog svoje suštinske vrijednosti za društvo. Prekograničnim projektima i inicijativama za priljev mozgova treba potaknuti povratak naučnika koji rade u inostranstvu (naučnu dijasporu Zapadnog Balkana), stvarajući istovremeno kulturu dobrodošlice za naučnike koji se odluče vratiti. Potrebno je napraviti repozitorije sa podacima o naučnoj dijaspori (npr. po uzoru na platformu CORDIS).
7. Izvrsni naučnici mogu da služe kao nosioci promjena. Od prioritarnog značaja je pružanje podrške takvim naučnicima kroz ciljano financiranje njihovog istraživačkog rada. Preporučujemo stoga blagovremeno formiranje Istraživačkog vijeća za jugoistočnu Evropu (South-Eastern European Research Council - SEERC) (u okviru zajedničkog konzorcija Evropskog istraživačkog vijeća i institucija za finansiranje istraživačkog rada zemalja Zapadnog Balkana) ili Fondacije za naučna istraživanja za jugoistočnu Evropu (South-Eastern European Research Foundation - SEERF) koje bi naglašavale finansiranje individualnog istraživačkog rada prema zaslugama i sposobnostima. Zbog toga su potrebni transparentni kriteriji za odabir projekata koji bi se zasnivali isključivo na naučnoj izvrsnosti i postupcima ocjenjivanja u skladu sa međunarodnim standardima, po potrebi i uz učešće inostranih evaluatora.
8. Veliki naučni potencijal zemalja Zapadnog Balkana treba fokusirati u obliku mreže Regionalnih centara izvrsnosti (maksimalno do pet), što je od posebnog značaja u vremenima budžetskih ograničenja i političke nestabilnosti. Takvi interdisciplinarni centri bi trebali da budu nadnacionalne prirode i da ispunjavaju tri osnovna zadatka: ⁽ⁱ⁾ vrhunsko fundamentalno i primijenjeno istraživanje, ⁽ⁱⁱ⁾ doktorske i postdoktorske studije koje su konkurentne na međunarodnom nivou te ⁽ⁱⁱⁱ⁾ transfer rezultata istraživanja. To bi trebalo povećati šanse za pristup evropskim fondovima. Moguće tematske oblasti bi mogle da budu: okoliš i energetika, kulturna baština, demografske promjene, turizam, pravosuđe i sigurnost, zdravlje i kvalitet života, informacijske i komunikacijske tehnologije te regionalni i lokalni razvoj.

Preambula

Učesnici i zainteresovane strane

Trenutno stanje stvari: Evropska budućnost i izazovi sistema nauke na Zapadnom Balkanu

---

Održive finansije i jedinstveni standardi kvaliteta

Mladi naučnici i odljev / priljev mozgova

SEERC / SEERF i izvrsni pojedinci kao nosioci promena

Naučni potencijal koncentrisan u Regionalnim centrima izvrsnosti

* Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

9. U cilju uspostavljanja savremenih kapaciteta i opreme u regiji Zapadnog Balkana treba zajedno koristiti resurse i infrastrukturu (obrazovnu i istraživačku infrastrukturu kao i ključne ustanove i opremu), oslanjajući se pri tome na realistične finansijske okvire. Istovremeno treba proširiti i ojačati postojeće formate saradnje sa fokusom na Zapadni Balkan (kao što je Regionalna platforma za saradnju u visokom obrazovanju - Regional Platform for Benchmarking and Cooperation in Higher Education).
10. Potrebno je integrirati sisteme nauke unutar regiona Zapadnog Balkana i povezati ih sa EU. Preporučujemo saradnju u okviru tzv. tvining (twinning) projekata između zemalja Zapadnog Balkana i EU, zatim organizaciju zajedničkih programa za master i doktorske studije kao i lakši pristup istraživačkim programima koje finansira EU za naučnike iz zemalja Zapadnog Balkana. Trebalo bi također razviti programe mobilnosti koji bi povezali naučnike sa Zapadnog Balkana i EU kroz: ⁽ⁱ⁾ olakšavanje međunarodnih putovanja za naučnike i studente iz regiona Zapadnog Balkana (npr. pojednostavljivanjem zahteva za izdavanje viza), ⁽ⁱⁱ⁾ uspostavljanje regionalnog programa razmjene (slijedeći primjer Erasmus-a ili integrišući se u postojeći program Erasmus) te ⁽ⁱⁱⁱ⁾ uspostavljanje drugih inicijativa za razmjenu omladine na bilateralnom ili multilateralnom nivou (jedan od uspješnih primjera je Nemačko-francuska organizacija za razmjenu omladine i Njemačko-francuski univerzitet).
11. Treba izgraditi institucionalizovane mehanizme za dijalog između nauke, politike i društva u regionu Zapadnog Balkana. Učesnici su spremni podijeliti znanje i tehničku podršku u oblasti izgradnje kapaciteta. Trebalo bi uspostaviti mehanizam naučno-stručnog savjetovanja u okviru Međuvladine inicijative za Zapadni Balkan sličan onom koji se koristi na samitima grupe G7.
12. Godišnje Zajedničke konferencije nauke - kao jedan od stupova tzv. "Berlinskog procesa" - treba da služe kao platforma/krovna struktura za saradnju u sistemu nauke, a i šire u društvu. Konferencije bi trebalo da identifikuju izazove u sistemu nauke, da razviju održiva rješenja i da formulišu preporuke i savjete. Procjena napretka će se vršiti u okviru godišnjih sastanaka sa različitim tematskim težištima. Koordinaciju ovih aktivnosti preuzeće novouspostavljeni sekretarijat.
13. Sada je vrijeme da se oblikuje zajednička evropska budućnost, a Zapadni Balkan je njen neodvojivi dio - očuvanje statusa quo nije održivo rješenje. Mi stoga odlučno podržavamo napore u oblasti saradnje, pomirenja i integracije na Zapadnom Balkanu. Posebnu pažnju bi trebalo posvetiti mladim ljudima kao pokretačkoj snazi za pozitivne promjene. Na prirodne i društvene nauke treba gledati kao na trajno ulaganje u budućnost. U cilju suočavanja sa identifikovanim izazovima i u svrhu implementacije održivih rješenja dajemo sljedeće preporuke Samitu o Zapadnom Balkanu u Beču, 27. avgusta 2015. godine:
1. Iskažite spremnost na izdvajanje 3 % nacionalnog BDP-a za visoko obrazovanje, nauku i istraživanje i uspostavite jedinstvene standarde kvaliteta u oblasti evaluacije;
  2. Izrazite snažnu podršku institucionalnim promjenama koje ⁽ⁱ⁾ modernizuju sistem nauke u skladu sa standardima EU i podstiču integraciju u Evropski istraživački prostor, te ⁽ⁱⁱ⁾ koje stvaraju povoljne mogućnosti za mlade naučnike i apsolvante i na taj način smanjuju odljev mozgova i potiču priljev mozgova;
  3. Formirajte Istraživačko vijeće za jugoistočnu Evropu ili Fondaciju za naučna istraživanja koja bi finansirala izvanredne naučnike kao nosioce promjena, koristeći konkurentne mehanizme odabira zasnovane isključivo na kvalitetu istraživačkog rada i naučnoj izvrsnosti;
  4. Uspostavite međusobno povezane Centre izvrsnosti kao platforme za saradnju u regionu Zapadnog Balkana: ⁽ⁱ⁾ objedinjavanjem resursa i kompetencija, ⁽ⁱⁱ⁾ zajedničkim ulaganjem u savremene ključne kapacitete, opremu i istraživačku infrastrukturu, ⁽ⁱⁱⁱ⁾ poticanjem mobilnosti naučnika i studenata, ^(iv) uspostavljanjem konkurentskih doktorskih i postdoktorskih studija i ^(v) formiranjem zajednica za inovacije;
  5. Uspostavite institucionalizovani dijalog između nauke, politike i društva: ⁽ⁱ⁾ izradom mehanizama za savjetovanje i strateško planiranje i ⁽ⁱⁱ⁾ uspostavljanjem procedura za pružanje nepristrasnih, naučno utemeljenih savjeta politici i društvu.

Udruživanje napora i korištenje postojećih mreža

Saradnja, povezanost, mobilnost

Nauka-politika-društvo: institucionalizovani dijalog

Budućnost Zajedničke konferencije nauke kao stup "Berlinskog procesa"

Preporuke i savjeti za Samit o Zapadnom Balkanu u Beču, 27. avgusta 2015.